

UITVOERINGSKAHIER

Nederland weer mooi | Deltaplan voor het landschap

VERENIGING NEDERLANDS CULTUURLANDSCHAP

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1. Inleiding	4
2. Voorgeschiedenis	5
3. Nationaal Fonds voor het Landschap	9
4. Organisatie en samenstelling Nationaal Fonds	16
5. Uitvoering in de streek door markegenootschappen	18
6. Stappenplan	26
7. Agenda voor de realisatie van <i>Nederland weer mooi; Deltaplan voor het Landschap</i>	30

Colofon

© januari 2008 Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

ontwerp bhgo ontwerp voor web en druk, Arnhem

foto's Valentijn te Plate, tenzij anders vermeld

Dit uitvoeringscahier is opgesteld in opdracht van het ministerie van VROM

Samenvatting

De MKBA 'Investeren in het Nederlandse Landschap', waarvoor het *Deltaplan voor het landschap* centraal heeft gestaan, berekent weliswaar een forse winst over jaren, maar stelt dat die winstverwachting alleen uitkomt bij een aangesloten netwerk van landschapselementen en recreatieve routes. Uitgangspunt daarbij was een opschaling voor heel Nederland, waarbij 5% van het cultuurlandschap wordt aangewend voor landschapselementen. Daaraan wordt in dit cahier nadrukkelijk handen en voeten gegeven.

Op dit moment is er (nog) sprake van marktfalen. Investerings in landschapselementen worden niet gepleegd en de baten dus niet gerealiseerd. De inkomsten uit landschap zijn diffuus en de bedrijfscultuur te star. Brede raadpleging van deskundigen leidt tot de conclusie dat diffuse bronnen moeilijk te herleiden zijn tot een directe bijdrage aan een Nationaal Fonds voor het Landschap. Bestaande sturingsmechanismen lijken geen soelaas te bieden om de winsten uit landschap vanuit bijvoorbeeld het profijtbeginsel (toeristenbelasting, onroerendgoedbelasting, etc.) weer terug te doen vloeien in het landschap en zijn traditioneel allang vergeven. In het cahier wordt de stelling betrokken dat investeringen uit algemene middelen te billijken zijn wanneer dit leidt tot een winst voor 's lands economie. Ook bestaat het idee om vanuit het schadebeginsel handen en voeten te geven om investeringen in cultuurlandschap te bewerkstelligen. Zo zou voor overheden en private partijen die de groene ruimte doen verkleinen (wettelijk) afspraken gemaakt moeten worden over bovenplanse verevening. Er liggen echter ook kansen op het gebied van het vastleggen van CO₂ in eigen land.

Het uitvoeringscahier beschrijft voor de toekenning van middelen aan eigenaren en beheerders die extra landschapszorg voor hun rekening nemen een Nationaal Fonds voor het Landschap met een kleine organisatie, bestaande uit een Raad van Toezicht (RvT), die toeziet op het beheer van het fonds. Zij besluit hoeveel geld er jaarlijks vanuit het fonds uitgekeerd kan worden. Een Nationale Toetsingscommissie (NT), bestaande uit zeer ervaren en nationaal erkende professionals, toetst aanvragen en ziet toe op de middelen en de hieraan gekoppelde afspraken. Een compacte staf voert het dagelijks beheer van het fonds en bereidt de toetsing van de aanvragen voor.

Voor de uitvoering wordt uitgegaan van gebieden niet groter dan 2500 hectare. Zogenaamde markegenootschappen maken in eigen streek ontwerpen voor een grootscheeps herstel van traditionele kavelgrenzen en voor de aanleg en het ontwerp van geheel nieuwe elementen in het voorgestelde markegebied. Het ontwerp richt zich op cultuurhistorie, biodiversiteit, genietbaarheid, toegankelijkheid, streekeigenheid, schoonheid en inpasbaarheid.

In het cahier is een aanvraagformulier met een 'to do' lijst opgenomen zodat alle bovengenoemde belangen evenredig aandacht krijgen. Hierin wordt ook aandacht geschonken aan het aaneensluiten van netwerken landschapselementen en daaraan gekoppelde recreatieve routes over gemeentelijke en provinciale grenzen.

Het *Deltaplan voor het landschap* zal vooralsnog niet van start gaan in gebieden waarin 1) al een hogere dichtheid aan landschapselementen aanwezig is dan het Deltaplan voorstelt, zoals bijvoorbeeld het veenweidegebied en de Friese wouden, en 2) gebieden onderhevig aan stedelijke invloeden waar de verwachtingswaarde door een gebrek aan planologische helderheid de (agrarische) grondmarkt verstoort en daarmee de agrarische waarde. Een marktconforme en duurzame betaling aan eigenaren en beheerders van het landelijke gebied voor extra landschapszorg is hier bij voorbaat niet mogelijk.

Tot slot is er naast een Agenda voor de realisatie van het *Deltaplan voor het landschap*, een ingevuld aanvraagformulier van een fictief markegenootschap met kaartbeelden een voorbeeldcontract bijgesloten.

1. Inleiding

Dit uitvoeringscahier is geschreven op verzoek van het ministerie van VROM om antwoord te geven op vragen over de uitvoering van 'Nederland weer mooi; Deltaplan voor het landschap', en van het tegengaan van de verrommeling op het platteland. Centraal staat de vraag 'Stel: er is een Nationaal Fonds voor het Landschap: hoe ziet de uitvoering van het Deltaplan voor het landschap er dan uit?'

- Ook geeft dit uitvoeringscahier antwoord op vragen als:
- hoe zorg je voor streekeigenheid?
 - hoe toets je of er rekening is gehouden met streekeigen karakter en cultuurhistorische gelaagdheid in het landschap?
 - hoe zorg je voor herstel en toename van gunstige verbindingroutes voor flora en fauna?
 - hoe voorkom je dat iedereen hetzelfde gaat doen en voor de makkelijke pakketten gaan?
 - hoe groot mag een streek zijn en hoeveel macht krijgt een streek eigenlijk?

Het kabinet Balkenende IV gaat gebiedsgerichte voorstellen voor het Deltaplan voor het landschap uitvoeren. Dit uitvoeringscahier dient dan ook als leidraad en inspiratiebron voor onder meer de uitvoering van de voorbeeldgebieden, geïnitieerd door de minister van LNV, die in maart 2008 van start gaat.

Daarnaast heeft de Tweede Kamer, door middel van een door de coalitiepartijen ingediende motie, de regering om een plan van aanpak gevraagd op welke manier het Deltaplan voor het landschap tot uitvoer kan worden gebracht (bron: Tweede Kamer, 31070 XIV, nr. 12). Ook heeft de Tweede Kamer de regering verzocht om een onafhankelijke commissie in te stellen die de overheid van advies dient over mogelijke financieringsvormen om het Deltaplan voor het landschap tot uitvoer te brengen (bron: *Tweede Kamer, 31 200- XIV, nr. 121*).

De uitvoering van het Deltaplan voor het landschap neemt 20 jaar in beslag en de kosten voor aanleg en onderhoud zijn begroot op € 600 miljoen per jaar. Voor de financiering is een vermogensfonds van € 12 miljard nodig - het Nationaal Fonds voor het Landschap (NFL) - dat uit de rente op termijn € 600 miljoen per jaar uitkeert aan eigenaren en beheerders van het landelijke gebied om deze in staat te stellen deze extra landschapszorg duurzaam voor hun rekening te nemen.

In 2005 startte Vereniging Nederlands Cultuurlandschap de campagne 'Nederland weer mooi' met het 'Deltaplan voor het Landschap', tevens te downloaden op www.nederlandscultuurlandschap.nl

Dit cahier is het vervolg hierop en is mede tot stand gekomen na brede oriëntatie binnen ambtelijke diensten, banken, beleggers, hooggeleerden, bouwers, agrariërs, NGO's, alsmede oud-politici en oud-bewindslieden, die 'Nederland weer mooi' een warm hart toedragen.

Leeswijzer

In dit uitvoeringscahier vindt u de achtergronden en uitwerking voor de uitvoering van het Deltaplan voor het landschap. Achtereenvolgens komen aan de orde:

- Een korte voorgeschiedenis van 'Nederland weer mooi: Deltaplan voor het landschap'.
- Een beschrijving van de organisatie en besluitvorming voor en door het Nationaal Fonds voor het Landschap (NFL).
- Uitvoering in de streek, een schets van de organisatie rondom de uitvoering van 'Nederland weer mooi'; inclusief een overzicht van cruciale punten bij de uitwerking van het Deltaplan voor het landschap door de streek.
- Een stappenplan waarin als voorbeeld de inhoudelijke stappen, benodigde tijd en de te leveren producten zijn uitgewerkt
- Een agenda om te komen tot uitvoering van het Deltaplan voor het landschap

Als aparte bijlagen bij dit uitvoeringscahier vindt u een voorbeeld van een ingevuld aanvraagformulier van een fictief plangebied, inclusief kaarten van het fictieve plangebied en een voorbeeldcontract met een grondeigenaar (met uitgewerkte detailkaart).

2. Voorgeschiedenis

In 2005 is de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap de campagne 'Nederland weer mooi' met het Deltaplan voor het landschap gestart. In de nog karaktervolle en gave landschappen legt het Deltaplan voor het landschap de nadruk op herstel, behoud en versterking van de cultuurhistorie. In de overige 'witte' gebieden ligt de nadruk op landschapsaankleding en invulling van de eigentijdse behoeften aan meer recreatiemogelijkheden, herstel en handhaving van biodiversiteit, opvang fijnstof, groene stroom productie, wateropvang; kortom een nieuwe laag aan cultuurhistorie voor toekomstige generaties.

Het plan gaat uit van de aanleg van 200.000 km groenblauwe dooradering: een labyrint van plasdras/riet/bloemrijke sloten en/of slootoevers, houtwallen en houtkades, heggen en elzenhagen, graften en lanen, bomenrijen, akkerranden, etc. Specifiek ontworpen in oude of nieuwe combinaties, ten behoeve van de eerder geschetste behoeftes van deze tijd. Een kwart van de lengte aan landschapselementen wordt gekoppeld aan fiets-, wandelpad, ruiter- of kanoroute: in totaal 50.000 km kriskras door heel Nederland.

5

Volgens het principe van het Deltaplan wordt 5% van het oppervlak benut voor de aanleg van lineaire landschapselementen. Velen denken dat het landschap dan teruggebracht moet worden naar zijn oorspronkelijke kleinschaligheid. Deze computeranimatie laat zien dat volgens de 5% norm dit Zuid-Limburgse landschap fraaier en toch beduidend grootschaliger wordt dan het nu is.

BREED DRAAGVLAK

Het Deltaplan kent een breed maatschappelijk draagvlak en wordt ondersteund door de 34 organisaties, de grootste groene coalitie ooit, verenigd in het Landschapsmanifest (www.landschapsmanifest.nl). Unaniem onderschrijven zij de doelstelling van 200.000 km landschapselementen, 50.000 km recreatieve routes en een vermogensfonds dat jaarlijks uit de rente € 600 miljoen uitkeert.

INVESTEREN IN LANDSCHAP LOONT

In 2006 heeft de toenmalige minister van LNV, de heer Veerman, opdracht verstrekt voor een economische doorrekening van het Deltaplan voor het landschap. Het Deltaplan heeft model gestaan voor de Maatschappelijke Kosten Baten Analyse (MKBA) 'Investeren in het Nederlandse Landschap. Opbrengst geluk en euro's'. De uitkomsten waren bemoedigend en spraken van een hoge terugverdiencapaciteit. Eén keer € 9 miljard investeren levert bijna € 18 miljard rendement op.

In het voorjaar van 2007 heeft de huidige minister van LNV, mevrouw Verburg, de analyse in ontvangst genomen, met de planbureaus als critici, en aangeboden aan de leden van de Tweede Kamer. Tevens heeft zij het Centraal Plan Bureau (CPB)

verzocht nog eens kritisch naar de analyse te kijken. Eveneens speelde rond die tijd de discussie over verrommeling van het landschap en het toen op handen zijnde kabinetsprogramma 'Nederland mooi'. Het CPB plaatst in zijn reactie enkele kritische kanttekeningen, maar laat ook weten dat - in meer algemene zin - investeringen in het Nederlandse landschap bijdragen aan de maatschappelijke welvaart. Het CPB concludeert dat de kosten-baten analyse methodisch juist is uitgevoerd, maar dat de empirische onderbouwing van diverse batenschattingen onzeker is, omdat de uitvoering van het plan niet beproefd is. Het CPB stelt voor om, bij wijze van experiment, in een of een aantal gebieden te beginnen met investeren in landschap langs de lijnen van het Deltaplan.

PILOTGEBIEDEN DELTAPLAN IN DE MAAK

Het kabinet Balkenende IV wil gebiedsgerichte voorstellen uit het Deltaplan *Nederland weer mooi* gaan uitvoeren. De minister van LNV zegt hierover: "...Boeren spelen in mijn visie een sleutelrol in het beheer van het landschap. Het is belangrijk dat ze hun land openstellen voor fietsers en wandelaars, dat ze het prikkeldraad vervangen door streekeigen houtwallen, hagen en bloemenranden. Voor deze inspanningen moeten ze

Het Deltaplan gaat uit van de aanleg van 200.000 kilometer aan landschapselementen. Aan een kwart van deze lengte wordt een recreatieve route gekoppeld: in totaal 50.000 km kriskras door heel Nederland.

een marktconforme en dus blijvende vergoeding krijgen..." (bron: speech minister Verburg, 24 april 2007). Minister Verburg heeft na de reactie van het CPB de kamer toegezegd te starten in een aantal proefgebieden waartoe zij in het najaar van 2007 provincies, waterschappen, gemeenten, gebiedsorganisaties en andere betrokkenen heeft opgeroepen om met initiatieven te komen, alvorens in maart 2008 van start te gaan.

Tijdens de vaststelling van de begrotingsstaten van het ministerie van LNV is op 1 november 2007 een motie aangenomen door de Tweede Kamer, waarin de regering wordt verzocht "...om in samenspraak met de opstellers van het Deltaplan een onafhankelijke commissie in te stellen die de overheid van advies dient over mogelijke financieringsvormen om het Deltaplan *Nederland weer mooi* tot uitvoer te kunnen brengen."

DELTAPLAN IS KABINETSBELEID

Het kabinet heeft uitvoering van het Deltaplan voor het landschap tot zijn beleid gemaakt, waarbij minister Verburg als vakminister het voortouw neemt. Het mag duidelijk zijn dat een dergelijk ambitieus plan voor heel het landelijke gebied, met zoveel raakvlakken en te dienen belangen, brede steun behoeft

van andere departementen zoals het ministerie van VROM, EZ, OC&W, V&W en Financiën.

De politiek is inmiddels doordrongen van het feit dat zowel vertegenwoordigers van bouwers en projectontwikkelaars, banken en investeerders, agrariërs en natuur- en landschap-beheerders erkennen dat voor een krachtige impuls van ons landschap ook privaat geld vrijgespeeld moet worden.

Samenwerking tussen overheden en de private sector is een vereiste om een succes te maken van het Deltaplan voor het landschap. Nieuwe creatieve allianties zullen de huidige impasse ten aanzien van investeren in landschap moeten doorbreken. Baanbrekend werk door een onafhankelijke commissie, die de regering en de Tweede Kamer over lening- en financieringsvormen adviseert, is daarom noodzakelijk.

Minister Verburg, LNV: "...Boeren spelen in mijn visie een sleutelrol in het beheer van het landschap. Het is belangrijk dat ze hun land openstellen voor fietsers en wandelaars, dat ze het prikkeldraad vervangen door streekeigen houtwallen, hagen en bloemenranden. Voor deze inspanningen moeten ze een marktconforme en dus blijvende vergoeding krijgen..."

3. Nationaal Fonds voor het Landschap

Een belangrijk onderdeel van de campagne 'Nederland weer mooi' en het bijbehorende 'Deltaplan voor het landschap' is een duurzame financieringsconstructie, om zo te breken met drie belangrijke faalfactoren in landschapsbeleid:

- geen marktconforme betaling
- beperkte contractduur
- verandering van regels achteraf.

De meest eenvoudige en betrouwbare oplossing is het stichten van een robuust vermogensfonds, waarvan de rente voldoende is om de jaarlijkse kosten te dekken. De berekeningen laten zien dat een uiteindelijke omvang van het fonds van € 12 miljard volstaat om de inrichtingskosten en het eeuwigdurend beheer van € 600 miljoen per jaar te financieren.

WAAROM EEN NATIONAAL FONDS?

Critici geven aan dat de nadruk erg gelegd wordt op een nationaal vermogensfonds, waardoor andere constructies, zoals regionale fondsen waarbij betrokkenheid van mensen en bedrijven bij hun streeklandschap gemobiliseerd kan worden, uit beeld zouden verdwijnen. Een nationale opgave vraagt echter

om een nationale aanpak en dus een Nationaal Fonds voor het Landschap, waarmee regio's overal in Nederland aan de slag kunnen om hun landschap te verfraaien. Daarnaast is de breed gevoelde teleurgang van ons landschap een reden temeer om te kiezen voor een nationale aanpak met een uitstraling van voldoende urgentie. Landschap mag zo belangrijk gevonden worden, dat er een nationaal fonds op wordt gezet. Een belangrijk voordeel is bovendien dat daarmee het fonds een dusdanige omvang en robuustheid krijgt, dat fluctuaties in het rendement van minimale invloed zijn op het voortbestaan van het fonds en daarmee op de schoonheid van het landschap. Bundeling van geldstromen die vervolgens privaat gewassen en beheerd worden, zorgen voor een beter en veiliger rendement.

Er zijn nu al duizend bloemen die bloeien, waar het lokale landschapsfondsen betreft: Landschapsfonds Buurtschap Zwolle, Streekrekening het Groene Woud; Landschapsfonds Eem en Vallei, het Amstelland-fonds, Landschapsfonds Via Natura, Landschapsfonds Rond d'n Duin, Waterpark Lankheet, Groenfonds Midden-Delfland, Lunters Landfonds, Polder

Een belangrijk voordeel van een Nationaal Fonds is dat het een dusdanige omvang en robuustheid krijgt, dat fluctuaties in het rendement minimaal van invloed zijn op het voortbestaan van het fonds en daarmee op de schoonheid van het landschap.

In Normandië worden 1100 kilometer heggen per jaar gerooid met subsidie, en diezelfde overheden betalen nog geen heuvel verder voor de aanplant van nieuwe elementen. Wanneer worden deze met subsidie gerooid?

10

Schieveen, Landschapsfonds Enschede, etc. Stuk voor stuk goede initiatieven, maar vrijwel elk fonds worstelt met ad hoc financiering, gebrek aan continuïteit, Europese regelgeving en/of de stagnerende grondmarkt. De initiatieven zijn vaak gekoppeld aan fysiek-ruimtelijke ingrepen in de omgeving en bundeling van geldstromen. Maar wat als die er niet zijn? Bovendien komen de bedragen die omgaan in dergelijke fondsen niet in de buurt van de ambities die de 34 organisaties van het Landschapsmanifest, de Tweede Kamer en de MKBA 'Investeren in het Nederlandse landschap' voor ogen hebben. Daarmee zou het nog eeuwen kunnen duren voordat ons cultuurlandschap weer iets voorstelt. Een Nationaal Fonds voor het Landschap ondervangt deze problemen met het schaalvoordeel van heel Nederland.

VOORWAARDEN NATIONAAL FONDS: LOS VAN DE OVERHEID / BREED DRAAGVLAK

De meeste adviseurs met een financiële achtergrond geloven alléén in de haalbaarheid van een Nationaal Fonds voor het Landschap, als deze losstaat van de begroting van

de rijksoverheid en gestoeld is op een breed maatschappelijk en politiek draagvlak voor het Deltaplan. Ook de meeste oud-politici sluiten zich hierbij aan. De belangrijkste reden hiervoor is dat een fonds bij de overheid bij iedere bezuinigingsronde en iedere verschieting van politieke kleur gevaar loopt en daarmee wispelturig en onbetrouwbaar is. Onder Europese boeren is de meest gehoorde klacht dat overheden onbetrouwbaar zijn, omdat ze subsidieregelingen even makkelijk optuigen als weg bezuinigen en vice versa. Ook juridische spelregels veranderen bij voortduring.

Bovendien verhouden zowel Europese als nationale regels zich slecht met overheden die geld in fondsen stoppen of met overheden die grondeigenaren en -gebruikers een marktconforme en liefst winstgevende betaling willen uitkeren. Dit omdat het zich moeilijk onderscheidt van inkomenssteun voor overheden die verder van het gebied af zetelen, tot Brussel aan toe. Denk aan de talrijke bezwaren, voortkomende uit de comptabiliteitswet, wet Fido en de Europese Staatssteuntoets, die actieve fondsvorming en betaling aan (agrarische) grondgebruikers door de overheid lastig, zo niet onmogelijk maken.

Ons cultuurlandschap is een publieke waarde van deze en toekomstige generaties. Een gezond landschap is goed voor haar burgers en, zo blijkt uit berekeningen, ook voor de BV Nederland.

Zes departementen hebben bemoeienis of baat bij landschap.

TWEELEDIG DOEL NATIONAAL FONDS VOOR HET LANDSCHAP

Tijdens de discussie over fondsvorming is ook uitvoering stilgestaan bij het tweeledig doel dat het Nationaal Fonds voor het Landschap dient:

1. eenmalige aanleg, afgeschreven over een periode van twintig jaar;
2. duurzame onderhoudsfinanciering, nadat het landschap is ingericht.

Het MKBA/CPB-rapport spreekt over een investeringsimpuls van circa € 8.8 miljard. De belangrijkste kostenposten bedragen de aanleg en onderhoud van groene randen met een bedrag van ruim € 3,2 miljard. Voor aanleg en onderhoud van fietspaden is ruim € 1,2 miljard nodig en voor afrasteringen € 1,5 miljard.

Het is denkbaar bovengenoemde twee doelstellingen in aparte fondsen onder te brengen en de bronnen voor financiering per fonds anders op te bouwen. Eenmalige aanleg is bijvoorbeeld eenvoudiger voor de (rijks)overheid te financieren dan structureel onderhoud. Volgens diverse adviseurs is de inzet van publieke (rijks)middelen voor beheer enerzijds lastig door Europese regels over staatssteun, en anderzijds door het gebruikte kasstelsel bij de rijksoverheid, waardoor afschrijving van investeringen niet mogelijk is. Bij provincies en gemeenten speelt het kasstelsel overigens geen rol.

ROL VAN DE OVERHEID

Vrijwel alle financiële adviseurs benadrukken het belang van een robuust, privaat beheerd fonds om de hierboven geschetste voordelen en zij zijn van mening dat een rol van de (centrale) overheid daar onontbeerlijk bij is. Met andere woorden: publieke partijen moeten de randvoorwaarden scheppen om private partijen (mee) te laten investeren in landschap, of deze in staat stellen om publiek geld privaat te wassen.

Ons cultuurlandschap is een publieke waarde van deze en van toekomstige generaties. Een gezond landschap is goed voor zijn burgers en, zo blijkt uit berekeningen, ook voor de BV Nederland.

De MKBA 'Investeren in het Nederlandse Landschap; opbrengst geluk en euro's', waarvoor het Deltaplan voor het landschap centraal heeft gestaan, berekent weliswaar een forse winst over jaren, maar stelt dat die winstverwachting alleen uitkomt bij een aangesloten netwerk van landschapselementen en recreatieve routes. Uitgangspunt was daarbij een opschaling voor heel Nederland, waarbij 5% van het cultuurlandschap wordt aangewend voor landschapselementen. Deze worden voor een kwart van de lengte recreatief ontsloten.

Op dit moment is er dus (nog) sprake van marktfalen. Investerings worden niet gepleegd en de baten dus niet gerealiseerd. De centrale overheid is nu namens ons allen aan zet om voorwaarden te scheppen om zélf de benodigde investeringen te plegen en dus ook de baten te creëren - én anderen in staat te stellen dan wel aan te sporen die investeringen te plegen. Te meer daar de overheid vrij eenzijdig veel van onze landschappelijke kwaliteiten de afgelopen decennia in de uitverkoop heeft gedaan.

VERSCHILLENDE OPTIES VOOR VULLING VAN HET FONDS

Optie 1: vulling van het fonds door publieke kant

Uitgaande van de € 12 miljard benodigd voor zo'n fonds, betekent dit dat gedurende twintig jaar tijd jaarlijks op overheidsbegrotingen een bedrag van € 600 miljoen zichtbaar gereserveerd voor landschap dient te staan. Hoewel relatief bescheiden, loopt deze toewijzing in een looptijd van twintig jaar behoorlijke risico's: tenminste vijf kabinetten wegen dit bedrag af tegenover urgent gevoelde noden als zorg, onderwijs, files, etc. Kijk maar hoe vaak de financiering van de EHS bedreigd is en wordt, en het feit dat integrale financiering voor de proefgebieden zelfs een heet hangijzer is, ondanks een kabinet breed programma 'Nederland mooi'.

Wanneer in één kabinetsperiode het bedrag op tafel moet komen betekent dit € 3 miljard per jaar. De overheid zou ervoor kunnen kiezen om de lasten over meerdere overheidsschouders te verdelen, bijvoorbeeld 12 provincies en 6 departementen, te weten de ministeries van LNV, VROM, Financiën, Economische Zaken, V&W en OC&W. Evenredig verdeeld is dit, verspreid over de 18 partijen, nog steeds € 667 miljoen eenmalig, om

maar eens een doorkijkje te geven. Een hele slok op een borrel, gegeven de huidige begrotingen. Maar misschien dat het draagkrachtbeginsel uitkomst zou kunnen bieden.

De MKBA 'Investeren in het Nederlandse landschap' toont aan dat de inkomens uit landschap zo diffuus zijn, dat het een utopie is om - plat gezegd - te denken dat de inkomsten die achter uit het landschap komen er van voren weer ingebracht worden. Een forse overheidsinvestering is te billijken. Ten slotte investeren overheden wel vaker in grote publieke werken, die hun winst binnen de BV Nederland diffuus afwerpen. Of hebben de Rotterdamse haven en transport en logistiek Nederland wezenlijk bijgedragen aan realisatie van de Betuwelijn?

Optie 2: vulling van het fonds door publieke én private kant

Overheden geven aan meer te voelen voor een publiek-private verdeling. Gesteld dat dit fifty/fifty gebeurt, dan betekent dit nog steeds € 333 miljoen eenmalig voor elk van de 12 provincies of 6 departementen. Als men dit in de vorm van een langdurige lening of een schenking doet loopt men aan tegen bezwaren, voortkomende uit de comptabiliteitswet, wet Fido, etc. Hier ligt een duidelijke adviesrol voor de onafhankelijke commissie.

Wie zijn dan de private partijen?

Onze adviseurs geven aan dat er twee hoofdstromen te onderscheiden zijn.

1. Partijen die gelabelde winsten uit landschap halen

Voorbeelden zijn de recreatieondernemingen in de breedste zin van het woord, dus ook horeca. Ze vestigen zich tegen een landschappelijk decor of erin. Maar ook

Landschappelijke compensatie voor ontgrondingen vindt incidenteel plaats. Vrijwel altijd afgedwongen door de rechter.

Drachten dijt bij voortduring uit ten koste van de Friese Wouden.

huizenbezitters en gemeentes (door waardestijgingen van vastgoed) en waterschappen (door een zeer aanzienlijke vermindering van mest- en bestrijdingsmiddelen en reductie van onderhoud van slootoevers) behoren daartoe.

Al jarenlang wordt gepraat over afroming van toeristeninkomsten ten gunste van natuur en landschap. Maar een enkele uitzondering daargelaten, heeft dit nooit tot iets substantieels geleid. Dit zou alleen maar iets worden wanneer de overheid bepaalt welke recreatie- en horecaondernemingen evident wél of niet baat hebben bij het landschap in hun omgeving, en naar welk ratio ze moeten bijdragen aan het landschap. Hetzelfde laken een pak voor een gunstig vestigingsklimaat, stijgende huizenprijzen en OZB-opbrengsten gerelateerd aan een fraaie landschappelijke omgeving. Tot nu toe willen overheden hier niet in sturen en is het niet aannemelijk dat ze dit gaan doen. Het zal waarschijnlijk niet meer opleveren dan gepraat en papier.

Het is moeilijk om belastingen of heffingen, die toch al geïnd worden of sinds jaar en dag gekoppeld zijn aan bepaalde bestedingen, plotseling voor iets anders te labelen. Ook hier geldt dat in de hiërarchie van hogere en lagere overheden de belangenafweging van lagere

overheden om bestaande belangen te moeten teleurstellen ten gunste van een nieuw op te tuigen belang, enkel door hogere overheden ingegeven kan worden.

2. Marktpartijen die de open ruimte verkleinen en dus schade berokkenen

Dan de aantasters van de 'gemeenschappelijke' melkkoe 'het landschap': zij onttrekken oppervlaktes cultuurlandschap voor de lange termijn, misschien wel voorgoed, en nivelleren door verrommeling de resterende oppervlaktes. Ook daar is een term voor bedacht: 'verevening' of 'rood voor groen', voortbordurend op het idee van 'de vervuiler betaalt'. Allemaal logisch gedacht, maar in de praktijk komt er bitter weinig van terecht. Pas als verevening is uitgedrukt in een getal, zowel qua bedrag als qua oppervlakte, en landelijk toepasbaar is door zijn eenvoud, kan een voortdurende geldstroom voortkomende uit stedelijke expansie landelijk gekoppeld worden aan kwaliteitsverhoging van het landschap.

Bebouwing in het Reestdal.

Slagenlandschap wordt bouwrijp gemaakt.

Mogelijkheden voor bijdragen van private partijen aan het Nationaal Fonds

Stel dat bij een fifty/fifty-verdeling vanuit de private kant ook € 6 miljard in het vermogensfonds gestort gaat worden. Hiervoor zijn verschillende mogelijkheden:

■ **Compensatie woningbouw en bedrijventerreinen**

- Onze ruimtelijke ordening laat veel toe. Daardoor is er bij ieder dorp en iedere stad sprake van uitbreiding in ieder decennium. Kijk naar de nieuw Bosatlas. Wanneer de huidige woningbouwopgave en uitbreiding van bedrijventerreinen in aantallen worden uitgedrukt, dan kom je – kiezend voor een veilige omvang in het woud van getallen geleverd door optimisten en pessimisten - op 80.000 woningen per jaar en 22.000 hectare bedrijventerreinen voor de komende twintig jaar (Bron: Ruimtelijk Plan Bureau; *Databestand van de Nieuwe kaart van Nederland 2005 (inclusief zeehaventerreinen)*, analyse R. de Groot, 2006; *Zuinig op ruimte? Een provinciale vergelijking van bedrijventerreinen*, Stichting Natuur & Milieu en de Provinciale Landschappen, 2007).
- De ervaringen met een regionaal groenfonds in de KAN-regio leren dat een bedrag van € 2.000 per woning en € 10 per m² bedrijventerrein niet als onredelijk wordt gezien. Landelijk betekent dit € 80.000 x 2.000 x 20 = 3,2 miljard uit woningbouw en 22.000 x 10.000 x 10 = € 2,2 miljard uit bedrijventerreinen.
- Rood voor groen: 1 hectare investeren in bebouwing = 1 hectare investeren in landschap. Het Deltaplan gaat uit van 100.000 hectare ofwel 200.000 km

landschapselementen en 50.000 km recreatieve routes, welke 600 miljoen euro per jaar kosten. De eenmalige aanleg en duurzaam onderhoud kost dan gemiddeld 6000 euro/hectare. Om dit uit de rente te kunnen betalen is bij 4% eenmalig een bedrag van $6000/0,04=150.000$ euro/hectare nodig. Hiermee kan gemiddeld 20 hectare landelijk gebied landschappelijk aangekleed, beheerd en recreatief ontsloten kan worden. Met het toekomstig ruimtebeslag van woningen gaat het dan om een storting in een fonds van €7,4 miljard en voor bedrijventerreinen €2,2 miljard.

Landelijke en regionale kopstukken uit de bouwwereld wijzen op een regierol van de overheid om een 'level playing field' te organiseren, waarbij zogenaamde freeriders worden uitgesloten. Dit betekent bindende afspraken of dwingende regelgeving. Hier kan alleen de overheid sturend optreden. Ze is hiervoor immers in het leven geroepen, en het past binnen haar bestaansgrond van besturen en regeren.

Elk jaar dat we wachten en niet in staat zijn om sluitende afspraken te maken met het collectief van bouwers, of handen en voeten te geven aan fiscalisering van de verstedelijking, accijns op bebouwing van onbebouwde grond of een bestemmingsheffing, leggen we een oplossing voor de verrommeling naast ons neer.

Dit kabinet moet snel prioriteiten stellen en de regie nemen. Het moet in deze kabinetsperiode handelen en de onomkeerbare besluiten nemen om een krachtige impuls te geven aan de kwaliteit van ons landschap.

De ruimtelijke idylle van Friesland staat door bebouwing bij ieder dorp zwaar onder druk.

De CO₂ uitstoot van bedrijven zou door groenaanplant in Nederland gecompenseerd kunnen worden. Dit groen kan ook weer gestookt worden in elektriciteitscentrales.

Afhankelijk van het soort bedrijf zou een 'eredivisie' van bedrijven ervoor kunnen kiezen om hun CO₂-belasting van bijvoorbeeld vlieg- en auto(lease)-kilometers in eigen land te compenseren.

15

Marktpartijen vragen hier ook om. Wanneer er duidelijke impulsen zijn vanuit de markt, kan de overheid wegblijven met ingewikkelde normen en regels. Ze hoeft slechts te faciliteren en randvoorwaarden te scheppen. Dat is een rijkstaak. Er wordt al jaren gepraat over verevening, groen-door-rood, enzovoorts, maar telkens loopt men tegen hetzelfde probleem aan: hoe zorg je ervoor dat alle kikkers in de kruiwagen blijven? Hier ligt een belangrijke adviestaak voor de onafhankelijke commissie.

■ **CO₂-compensatie**

Een andere marktpartij zou het bedrijfsleven in meer algemene zin kunnen zijn. Het doel is een bijdrage te leveren aan een CO₂-neutrale bedrijfsvoering, waarbij bedrijven jaarlijks een vast percentage gaan verminderen door energie te besparen, duurzame energie te gebruiken of zelf op te wekken. Wanneer de doelstelling niet wordt gehaald kan de resterende CO₂-uitstoot gecompenseerd worden. Het Deltaplan voor het landschap biedt mogelijkheden om dit te gaan doen met natuurlijke landschapontwikkeling op Nederlands grondgebied.

In aanvulling op de bestaande verplichting voor bedrijven om energiereductie voor de helft in Nederland te organiseren, zou dit ook voor compensatie moeten gelden. Afhankelijk van het soort bedrijf kan een 'eredivisie' van bedrijven ervoor kiezen om hun CO₂-belasting van bijvoorbeeld vlieg- en auto (lease) kilometers in eigen land te compenseren. Hiermee ontstaat een duurzame interactie tussen de onderneming en haar omgeving. Bovendien wentelen we compensatie niet meer af op ontwikkelingslanden of Oostbloklanden. Echter, het prijskaartje voor compensatie zal duurder worden aangezien de productiefactoren grond en arbeid in Nederland meer kosten.

Op dit moment bestaan reeds interessante initiatieven in Twente en Friesland. Snoeihout en riet uit landschapselementen worden verwerkt tot houtsnippers/pallets, waarmee een bijdrage wordt geleverd aan de CO₂-reductie.

OVERHEID IS AAN ZET

Los van de vraag of het fonds publiek, privaat of publiek-privaat georganiseerd gaat worden en hoe de vorm van het fonds wordt, is het een belangrijke politieke keuze dát er een Nationaal Fonds voor het Landschap ingesteld gaat worden. De Tweede Kamer heeft dan ook niet voor niets de regering verzocht in samenspraak met de opstellers van het Deltaplan een onafhankelijke commissie in te stellen die de overheid van advies dient over mogelijke financieringsvormen om het Deltaplan voor het landschap tot uitvoer te brengen (bron: Tweede Kamer, motie 31 200-VIV, nr. 121, november 2007).

De overheid heeft het vermogen anderen te laten doen wat haar goeddunkt, en het vermogen niet te doen wat anderen van haar verlangen. Alles staat of valt met de politieke sense of urgency om - desnoods bij wet of via regelgeving - publieke en private investeringen voor een grootschalige opknopbeurt van ons landschap af te zonderen en veilig te stellen.

Kortom, waar een wil is, is een weg. Maar iedereen zal zijn positie moeten bekleden en zijn functie moeten vervullen in het samenstellen van zo'n fonds en niet teveel waarde hechten aan de indruk dat hoe meer fondsen of hoe meer geldstromen men opspoort, hoe dichter de oplossing bij huis komt. Dit zal eerder leiden tot verzanding en verwatering. Er zijn niet zoveel wegen naar Rome. Hopelijk zal de onafhankelijke commissie licht in deze zaak kunnen brengen en schuwt zij er niet voor om van overheden te verlangen dat zij regeren, ook als het om ons cultuurhistorisch landschappelijk erfgoed gaat en het doorgeven daarvan aan toekomstige generaties.

4. Organisatie en samenstelling Nationaal Fonds voor het Landschap

De opstellers van het Deltaplan voor het landschap spreken een voorkeur uit voor een Nationaal Fonds voor het Landschap met een kleine organisatie, bestaande uit:

- een Raad van Toezicht (RvT), die toeziet op het beheer van het fonds. Zij besluit hoeveel geld er jaarlijks vanuit het fonds uitgekeerd kan worden.
- een Nationale Toetsingscommissie (NT), bestaande uit zeer ervaren en nationaal erkende professionals, die de aanvragen toetst en toeziet op de besteding van de middelen en de hieraan gekoppelde afspraken.
- een compacte staf die het dagelijks beheer van het fonds voert en de toetsing van de aanvragen voorbereidt.

RAAD VAN TOEZICHT

De RvT bestaat uit zeven leden, inclusief de voorzitter, afkomstig uit kringen van oud-bestuurders en -politici, die affiniteit hebben met het Nederlands cultuurlandschap en deskundig zijn op het gebied van econometrie, bankieren, beleggen, accountancy, bouwen, etc. De leden van het commissariaat zijn een afspiegeling van de financiers van het fonds, maar hebben hier geen bindende relatie mee. Verder zit in het bestuur één lid uit kringen van wetenschap met deskundigheid ten aanzien van het landelijke gebied. Tot slot verdient het aanbeveling om een lid van het koningshuis voor te dragen als beschermheer/vrouw van het cultuurlandschap en te benoemen tot voorzitter van het fonds.

NATIONALE TOETSINGSCOMMISSIE

De onafhankelijke commissie benoemt de eerste RvT, die op haar beurt maximaal negen personen benoemt voor de NT. Deze komt vier keer per jaar bij elkaar. Dat zijn tachtig bijeenkomsten in twintig jaar. Nederland heeft 1,8 miljoen hectare in agrarisch gebruik. Bij landschapsplannen van 2.500 hectare, welke verderop in dit cahier worden toegelicht, en een uitvoeringstermijn van twintig jaar betekent dit gemiddeld 720 plannen, oftewel 36 te beoordelen plannen per jaar.

Voorzitter: PM

Secretaris: PM

Penningmeester: PM

De NT heeft deskundige leden verkozen uit de volgende sectoren of instellingen:

- Landbouw, zijnde een vertegenwoordiger van Natuurlijk Platteland Nederland of LTO Nederland
- Recreatie: vertegenwoordiger van ANWB/RECRON
- Particuliere grondeigenaren, zijnde een vertegenwoordiger van Federatie Particulier Grondbezit, SBNL, etc.
- Cultuurhistorie/Landschap, de Rijksadviseurs voor het Landschap en het Erfgoed
- Biodiversiteit, Instituut voor Natuurbeschermingseducatie en de Koninklijke Natuurhistorische Vereniging
- Raad voor het Landelijke Gebied
- Landschaps- en terreinbeherende organisaties: Landschapsbeheer Nederland, Unie van Landschappen, Unie van Waterschappen, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer
- Gebruikers uit de stad: vertegenwoordiger uit de G30.

COMPACTE STAF

Een driekoppige staf bereidt de vergaderstukken voor en raadpleegt deskundigen uit de NT voor een vooradvies op het onderdeel dat het vakgebied van het betreffende lid betreft. Zij heeft in feite iedere aanvraag al getoetst en adviseert de toetsingscommissie. In de praktijk zal het er op neerkomen dat de commissie het advies overneemt. Alleen in situaties waar er onduidelijkheid bestaat of een plan wel/niet moet worden gehonoreerd, heeft de commissie het laatste woord en zal zij zich moeten verdiepen. Gemiddeld beoordeelt men bij een lineaire verdeling per vergadering dan zo'n negen plannen. In feite is het ook geen moeilijke beslissing, wanneer een plan op onderdelen niet voldoet of niet deugt: dan moet het over. Houdt men zich aan het aanvraagformulier dan kan er feitelijk niets misgaan. Alleen leugen en bedrog, ondeskundigheid, verdraaiing van de geschiedenis, onderwaardering van bepaalde onderdelen mogelijk gemaakt door een zwakke vertegenwoordiger op een bepaald vlak, etc., zijn zaken die de leden van de NT en haar staf moeten opsporen en beoordelen.

VEELGESTELDE VRAGEN

Wie neemt de besluiten in het Nationaal Fonds voor het Landschap en wat is de reikwijdte van deze besluiten?

De RvT houdt toezicht op de fondsgroei, wapening tegen geldontwaarding en bewaakt de uitgave van financiële middelen die de groei van het fonds niet mogen belemmeren of vertragen, afhankelijk van de gekozen financieringsvorm en het tempo van vulling. De NT is inhoudelijk deskundig en hoort van de RvT hoeveel financiële middelen beschikbaar zijn om duurzame contracten aan te gaan met regio's.

Is het Nationaal Fonds voor het Landschap in staat om zelf beleid te formuleren?

Binnen de grenzen van het betamelijke. De RvT is toezichthouder van het fonds op het gebied van stortingen in het fonds, financieel beheer, waarborging fonds, bescherming tegen geldontwaarding, verantwoorde uitkering, etc. De NT bewaakt of plannen voldoen aan de criteria en minimale eisen. Ze toetst steekproefsgewijs of plannen voldoen aan criteria en of er niet wordt gerommeld met de beschikbaar gestelde financiën in een streek.

Kan iedereen met een goed plan aanspraak maken op het fonds of kan het fonds bepaalde plannen voortrekken?

Afhankelijk van de groei van de fonds bepaalt de RvT hoeveel financiën gedurende een boekjaar beschikbaar zijn voor het honoreren van landschapsplannen door de NT. Afgesloten plannen sluiten weer achter aan, plannen die nog niet gefinancierd kunnen worden komen op een wachtlijst.

Wie benoemt de leden van de Raad van Toezicht en de Nationale Toetsingscommissie?

Op 1 november 2007 heeft de Kamer de regering middels een motie verzocht om in samenspraak met de opstellers van het Deltaplan een onafhankelijke commissie in te stellen die de overheid van advies dient over mogelijke financieringsvormen om het Deltaplan tot uitvoer te brengen. Deze commissie zou eveneens de eerste leden van de RvT kunnen benoemen, die op hun beurt de leden van de NT kiezen uit de beschreven sectoren of instellingen.

Worden leden van de Nationale Toetsingscommissie en de Raad van Toezicht betaald?

Nee, er is sprake van onkostenvergoeding voor reis-, verblijfkosten, etc. Het is vooral een erebaan.

Hoe zorg je ervoor dat de Nationale Toetsingscommissie geen dikke rapporten hoeft te beoordelen en snel een oordeel kan geven?

Iedere streek krijgt bij aanvraag een voorgedrukt exemplaar van het landschapsplan, waarin beschreven staat wat waar moet komen te staan en welke bijlagen voor onderbouwing dienen te zijn bijgevoegd. De driekoppige staf bereidt het advies voor en raadpleegt bij twijfel vakspecialisten om bepaalde onderdelen te toetsen voordat de gehele commissie bij elkaar komt.

5. Uitvoering in de streek door markegenootschappen

De betaling van de inrichting en het beheer, zoals beschreven in het Deltaplan voor het landschap, vraagt - zoals eerder beargumenteerd - om een Nationaal Fonds. Wie kiest voor duizend bloemen die bloeien, trekt eeuwen uit voordat ons land weer aantrekkelijk wordt en veroorzaakt daarbij ook rechtsongelijkheid, waardoor de ene Nederlander wel een mooi landschap tot zijn beschikking heeft en een ander niet.

Lokale markegenootschappen maken in eigen streek de ontwerpen voor een grootscheeps herstel van traditionele kavelgrenzen en voor de aanleg en het ontwerp van geheel nieuwe elementen in het voorgestelde markegebied. Het ontwerp richt zich op cultuurhistorie, biodiversiteit, genietbaarheid, streekeigenheid, schoonheid en inpasbaarheid. Met het initiatief van de minister van LNV om - volgens de lijnen van de MKBA 'Investeren in het Nederlandse landschap' -proefgebieden in te stellen, is de eerste stap naar uitvoering van het Deltaplan voor het landschap gezet.

Om in aanmerking te komen voor inrichting van de eigen streek moeten mensen zich verenigen. Dat was vroeger al niet anders. Er zijn allerlei benamingen te bedenken voor zo'n club of streekcommissie en velen bestaan al. De schrijvers van het Deltaplan hebben gekozen voor markegenootschappen. In allerlei streken heten ze vroeger anders, maar what's in a name?

De keuze voor een markegenootschap laat zich inspireren door de merken van weleer. Het concept is een eigentijdse invulling van het middeleeuwse begrip merken, wat aanduidt dat het samenwerkingsverbond en de verantwoordelijkheid weer in de streek wordt neergelegd. Het woord 'marke' betekent in de eerste plaats 'grens' en markeert de invloedssfeer van de verschillende genootschappen. Intern en onderling worden afspraken gemaakt over het individuele en het gezamenlijke belang. De merken zijn op moderne leest geschoeid en kunnen zich volgens de opstellers van het Deltaplan voor het landschap zich het best organiseren als een vereniging met leden en statuten.

SAMENSTELLING MARKEGENOOTSCHAP

Het markegenootschap werkt gezamenlijk de ideeën voor het Deltaplan voor het landschap in de eigen streek uit in een landschapsplan op kavelgrenzen voor inrichting en duurzaam beheer. In deze markegenootschappen hebben vertegenwoordigers zitting van boeren, burgers en lokale bestuurders, heemkundigen/cultuurhistorici/landschapsdeskundigen, natuurbescherming en ecologie, en toerisme. Een voorbeelduitwerking treft u aan in de bijlage.

De leden nemen zitting voor het door hun te vertegenwoordigen belang in de marke en onderhouden contact met hun achterban. Zij dragen zorg voor het opstellen van een plan, sluiten contracten met grondeigenaren en verzorgen een opleveringsschouw, alsmede een vijfjaarlijkse schouw.

Het markegenootschap zal overleg en bijeenkomsten organiseren die voor afstemming zorgen en betrokkenen actief en blijvend laat participeren in het proces van landschapsherstel.

OMVANG MARKEGEBIED

De maximale omvang van een marke voor de uitwerking van het Deltaplan voor het landschap bedraagt 2.500 hectare en wordt door de streek bepaald. In beginsel zullen, afhankelijk van de grootte van een (plattelands)gemeente, markegenootschappen zich binnen gemeentegrenzen begeven. De ervaring leert dat mensen binnen gebieden met een dergelijke omvang elkaar kennen en de organisatie niet abstract en afstandelijk wordt. Bij een nationale uitwerking over 1,8 miljoen hectare agrarisch cultuurland en een uitvoeringstermijn van twintig jaar betekent dit bij een evenredige verdeling in theorie gemiddeld 720 landschapsplannen oftewel 36 landschapsplannen per jaar.

Na de planvorming, aanvraag en inrichting is het markegenootschap nog steeds van groot belang. Het organiseert de vijfjaarlijkse schouw in het gebied en is zowel aanspreekpunt voor de leden als de Nationale Toetsingscommissie.

De kracht van het landschapsplan, ook ten aanzien van financiële baten, zit in de netwerken, zowel van landschapselementen als van daaraan gekoppelde toeristisch recreatieve routes.

AANSLUITING NETWERKEN

De kracht van het landschapsplan, ook ten aanzien van financiële baten, zit in de netwerken, zowel van landschapselementen als van daaraan gekoppelde toeristisch recreatieve routes.

De aansluiting van deze netwerken op bestaande en aanliggende netwerken is cruciaal. De markegenootschappen zijn verantwoordelijk voor de afstemming met omliggende gebieden en het vastleggen van (bestuurlijke) afspraken hieromtrent.

Het Deltaplan voor het landschap richt zich op alle gebieden buiten de steden en aangekochte natuurgebieden en levert een basiskwaliteit landschap, zo ook in de beheersgebieden van de EHS en Nationale Landschappen. Bovendien geeft het handen en voeten aan de buffering van reservaat- en natuurontwikkelingsgebieden.

Regiodirecties van het ministerie van LNV bewaken de onderlinge versterking van landschapsplannen voor zover deze worden opgesteld en gerealiseerd in –voor rijksdoelen- prioritair gebieden. Zij roept tijdig de provincie en de betreffende gemeente aan tafel om van elkaars doelen op de hoogte te zijn en met elkaar tot afstemming te komen. Hiertoe wordt een contract gesloten, dat uiteindelijk wordt bijgesloten bij de aanvraag voor de financiering.

Het contract legt vast dat rijk, provincie en gemeente zijn overeengekomen elkaar te versterken bij de realisatie van natuur- en landschapsdoelen. Zij dragen zorg voor de aansluiting van netwerken van landschapselementen en daaraan gekoppelde routes over de grenzen van gemeente of provincie. Contractanten zijn de regiodirecteur van het ministerie van LNV namens het rijk, de gedeputeerde voor landschap en natuur namens de provincie en de burgemeester namens de gemeente en daarin gelegen markegenootschappen.

INHOUDELIJKE UITWERKING EN ONDERBOUWING

Bij de uitwerking van het Deltaplan voor het landschap naar een landschapsplan voor de streek zullen de gemaakte keuzes (bijvoorbeeld voor de soorten elementen, de uitwerking van de netwerken) inhoudelijk beargumenteerd moeten worden. Respect voor het bestaande cultuurhistorische landschap (wanneer nog aanwezig) en het voortborduren of inspiratie putten uit de eigen cultuurhistorie is een belangrijk criterium. Ook zal aangegeven moeten worden hoe het plan bijdraagt aan de ontwikkeling van de biodiversiteit, en hoe het toeristisch recreatief netwerk aansluit bij de behoefte van bewoners en bezoekers van het landschap en hoe het begrip schoonheid is ingebracht en uitgewerkt in het plan.

TOETSINGSCRITEIA UITWERKING DELTAPLAN VOOR HET LANDSCHAP

Het overzicht hieronder geeft cruciale toetsingspunten weer voor uitwerking van het Deltaplan voor het landschap. Voor de markegenootschappen die met de uitwerking aan de slag gaan is het bovendien een 'to do'-lijstje voor het invullen van het aanvraagformulier, het geeft richtsnoeren voor de uitwerking en het vergroot de kansen op een positieve beoordeling van de NT.

Samenstelling markegenootschap

- Is er een contractpagina die de samenstelling van het markegenootschap beschrijft en waarop de verdeling staat van een zo evenwichtig mogelijke vertegenwoordiging van belangen en hebben zij allemaal getekend voor het ingediende landschapsplan?

- Is het markegenootschap georganiseerd in een vereniging met als doel uitvoering van het Deltaplan voor het landschap?

Bestuurlijk akkoord

- Zijn er bestuursafspraken gemaakt met aangrenzende markegenootschappen om netwerken van landschapselementen en recreatieve routes op elkaar aan te laten sluiten?
- Zijn er bestuursafspraken gemaakt met Rijkswaterstaat en Waterschappen om netwerken van landschapselementen en recreatieve routes op elkaar aan te laten sluiten, bijvoorbeeld door overbrugging, ondertunneling, aanpassing van wegkruisingen met recreatieve routes?

In deze computeranimatie is te zien dat restjes bestaande landschapselementen weer worden opgenomen in een netwerk.

- Is er afstemming gezocht met provincie en/of regiodirectie LNV en/of terreinbeheerder daar waar het landschapsplan overlap vertoond of in zijn geheel gelegen is in een Nationaal Landschap en/of een beheersgebied van de EHS?

Landschapsplan

- Is er sprake van evenwichtige spreiding van landschapselementen en recreatieve routes in het plangebied?
- Is er sprake van een redelijke verdeling tussen laagblijvende en hoogopgaande elementen?
- Liggen landschapselementen aaneengesloten in een netwerk en is een kwart van de lengtes gekoppeld aan recreatieve routes?
- Zijn bestaande elementen zoveel mogelijk meegenomen in het ontwerp? Zo ja, welk percentage? Zo nee, waarom niet en worden zij anderszins veiliggesteld?

Cultuurhistorie

- Is er rekening gehouden met streekeigen karakter en cultuurhistorische gelaagdheid in het landschap en waaruit blijkt dat?
- Zijn er streekeigen hekken gebruikt, gemaakt, ontwikkeld?
- Zijn er nieuwe streekeigen landschapselementen bedacht?
- Wordt streekherkenning bevorderd door repeterend vermogen van bepaalde typen landschapselementen?

Biodiversiteit

- Is er sprake van herstel en toename van gunstige verbindingroutes voor flora en fauna in het plangebied?
- Zijn elementen zowel in ontwerp als beheer (in)gericht op hoge soortenrijkdom en waaruit blijkt dat?
- Is er gebruik gemaakt van inheems plantmateriaal?

Schoonheid

- Zijn esthetische wensen van streek/bewoners/gebruikers in het landschapsplan verwoord en worden deze bij uitvoering toegepast?
- Is voorzien in streekeigen bouw of voorwaarden daartoe voor nieuwe toeristisch-recreatieve voorzieningen?
- Voorziet het plan in voldoende mate in het wegnemen, aan het zicht onttrekken van lelijke storende elementen, zoals door de streek benoemd?

Recreatief medegebruik

- In hoeverre wordt aangesloten op bestaande recreatieve routes en hoe is dit beschreven?
- Hoe wordt in het plan omgegaan met de waarneembaarheid en toegankelijkheid van historische plaatsen en de aanhaking op recreatieve routes van deze plaatsen?
- In hoeverre wordt toelatingsplanologie bedreven voor nieuwe horeca en verblijfsrecreatie langs de routes voor wandelaars, ruiters, kanovaarders en fietsers, zowel in bestaande vrijkomende (agrarische) bebouwing als nieuwbouw?
- Wordt hierbij rekening gehouden met streekeigen bouw, verplichte afname van groene energie (liefst afkomstig uit omgeving), CO₂-neutrale bedrijfsvoering, (verplichte) afname en verkoop van streekproducten, situering van nieuwe bebouwing in de nabijheid van of op kruising van recreatieve routes?
- Is er voorzien in overnachtingsplekken voor een nacht? Hoeveel zijn dit er en zijn deze langs recreatieve routes gesitueerd en/of aangegeven?

Plankaart

- Is er een (digitale) plankaart, schaal 1:10.000, welke een overzicht geeft van het totale netwerk aan landschapselementen en recreatieve routes?
- Is er gebruik gemaakt van historische kaartbeelden?
- Is er op de plankaart onderscheid gemaakt tussen bestaande en nieuwe elementen, tussen de verschillende soorten elementen (één- of tweezijdig gebufferd) en de verschillende soorten recreatieve routes?
- Maakt de plankaart inzichtelijk (door kleur, nummering, etc.) wie verantwoordelijk is voor welke lengte aan landschapselementen en recreatieve routes?

Beheerplan

- Is er een beheerplan?
- Is het plan vergezeld van een lijst van gecontracteerde deelnemers?
- Bevinden zich in de bijlage van het plan alle contracten van deelnemende eigenaren in een gebied?

VEELGESTELDE VRAGEN

Waarom zou men deelnemen aan een markegenootschap en de moeite nemen een plan in te dienen wanneer er geen procesgeld beschikbaar is?

Het Nationaal Fonds voor het Landschap voorziet in het grootste bedrag ooit voor het landschap ter beschikking gesteld, met een aan de eeuwigheid grenzende garantie. Wanneer dit besef landt in de streek, zullen de inwoners graag bereid zijn in eigen kring zoveel mogelijk deelname te mobiliseren qua mankracht en tijd. De streek zal er wel bij varen, niet op de laatste plaats economisch.

Hoe garandeer je dat alle of de meeste grondeigenaren meedoen, zodat een aaneengesloten netwerk kan ontstaan? Met andere woorden: hoe voorkom je ruzie?

De geldbedragen spreken voor zich, en concurreren sterk met wat de eigenaar/agrariër anders met de grond zou doen. Echter, wanneer door onderlinge geschillen geen gebiedsplan tot stand komt, of de daarvoor gestelde termijn wordt niet gehaald, dan zal het plan door de Nationale Toetsingscommissie worden afgekeurd. De streek verliest dan ettelijke miljoenen en zal voor een nieuwe aanvraag opnieuw achter aan moeten sluiten. Dat kan leiden tot vele jaren vertraging, waarin de misgelopen miljoenen tot tientallen miljoenen zullen oplopen.

De druk op grondeigenaren/agrariërs, wier participatie in het plan wezenlijk is, gezien de ligging van hun eigendom in het plangebied voor het aansluiten van landschappelijke structuren en recreatieve paden, zal hoog zijn. Maar deze druk komt vanuit de streek zélf door eigen vertegenwoordigers, wethouders of burgemeesters. Zo werden van oudsher zaken in en binnen de streek afgehandeld en zo hoort het ook: een streek ben je samen en niet alleen. Een streek die slechts uit individuen bestaat, verliest uiteindelijk haar bestaansgrond en zal door andere belangen worden overlopen.

De bedragen en belangen die met de realisatie van het landschapsherstelplan zijn gemoeid, staan ieder weldenkend mens zo sterk voor ogen, dat constructief gewerkt zal worden, uitzonderingen daargelaten. Ieder deelbelang heeft baat bij realisatie. Daarom lijkt het onwaarschijnlijk dat er veel weigeraars zullen zijn die het plan in gevaar brengen. De eigendommen van weigeraars zullen in de streek opvallen door leegte, levenloosheid, ontoegankelijkheid, geschiedenisloosheid en saaiheid. Na verloop van tijd zullen de meeste van deze weigeraars overtuigd raken van het feit dat het beter was geweest, wanneer ze destijds hadden meegedaan. Voor hen blijft in

Nationaal Landschap Ooijpolder-Groesbeek kan zo mooi worden als in deze computeranimatie, mits er een robuust vermogensfonds wordt ingesteld.

voor

na

een goed opgesteld plan natuurlijk altijd de mogelijkheid bestaan voor verlate deelname. Het markegenootschap heeft in voorkomende gevallen dan wel het laatste woord over inrichting en beheer van de elementen en paden zodat ze in het totaalplan passen.

Hoe moeten vertegenwoordigers in het markegenootschap die niet van zichzelf georganiseerd zijn (zoals plattelanders/buitenlui en recreatieve medegebruikers uit omliggende steden) contact houden met hun 'achterban'?

Er wordt een oproep geplaatst in de lokale krant waarop mensen zich kunnen aanmelden. Zij kunnen tevens gekozen worden uit achterbanbijeenkomsten van bijvoorbeeld leden van lokale politieke partijen rondom het thema 'recreatie en toerisme' in de gemeente.

Is er sprake van een bestemmingswijziging wanneer agrarische gronden worden benut voor landschapselementen?

Nee, de gronden waarop nieuw aangelegde landschapselementen verschijnen, worden niet onttrokken aan hun agrarische bestemming en planologisch vastgelegd. Landschap heeft zijn functie verloren. Ook wanneer elementen door bestemmingsplannen of anderszins worden beschermd, verdwijnen ze, simpelweg

doordat ze verwaarloosd en niet meer beheerd worden. De afgelopen decennia wijzen bovendien uit dat er veel schort aan handhaving. De NT en het NFL kunnen om hun moverende redenen geen uitspraken doen over reeds bestaande landschapselementen die wél planologisch beschermd zijn of kunnen worden in de nieuwe WRO en waarvan delen in de nieuwe landschappelijke structuur zijn opgenomen. Door eigentijdse kwaliteiten op het gebied van biodiversiteit, cultuurhistorie en recreatieve ontsluiting toe te kennen aan landschap en hier marktconform en duurzaam voor te betalen, krijgt landschap weer een functie en bestaansrecht.

Wat zijn de repercussies wanneer het geld wel is geïnd, maar het product landschap niet is geleverd of volstrekt niet overeenstemt met het landschapsplan en het daaraan gekoppelde beheersplan van de contractant?

Indien een grondeigenaar bij de opleveringsschouw of de vijfjaarlijkse schouw niet de contractueel overeengekomen lengte landschapselementen of daaraan gekoppelde recreatieve routes op zijn land heeft staan, word de ontbrekende lengte of het niet uitgevoerde beheer hiervan onmiddellijk in mindering gebracht op zijn bankrekening en ingehouden totdat hieraan voldaan wordt.

Is er een reële kans dat oude landschapselementen versneld verdwijnen wanneer ze niet in het landschapsplan zijn opgenomen?

Ja, ondanks (toekomstige) planologische bescherming – structuurvisie (art. 2.1-2.4 Wro), bestemmings- en inpassingsplan (art. 3.1-3.33 Wro), projectbesluit (art. 3.8b, 3.19a en 3.20a Wro), beheersverordening (art. 3.29 Wro), provinciale plan verordening (art. 4.1 Wro) en AmvBs (art. 4.3 Wro) of aanwijzing van GS (art. 4.2 Wro) en minister (art. 4.4 Wro) - en het feit dat landschapselementen volgens Brusselse richtlijnen deel uit maken van zogenaamde 'goede' landbouw- en milieumaatregelen, leert de historie dat dit geen garantie is voor het voortbestaan van lijnvormige elementen. Vandaar het toetsingscriterium om te beschrijven in welke mate bestaande landschapselementen zijn opgenomen.

Hoe wordt voorkomen dat een streek voor de simpelste pakketten kiest en overal in Nederland volstaan wordt met akkerranden en plasdras-sloten?

In het aanvraagformulier, waarmee de markegenootschap werkt bij zijn planvorming, zijn enkele algemene voorwaarden verwerkt waaraan het plan zal worden getoetst door de NT. Deze voorwaarden laten geen ruimte voor 'saaie' ontwerpen, er moet immers sprake zijn van regelmatige spreiding over het gehele plangebied van zowel elementen als recreatieve routes. Bovendien staat er dat er een redelijke verdeling moet zijn tussen laagblijvende en hoogopgaande elementen. Dit alles vanzelfsprekend in overeenstemming met de cultuurhistorie en het streekkarakter. Deze toetsingscriteria zijn bewust algemeen gesteld. Het gaat niet om dogmatisch denken, evenmin gaat het er om een streek in de gelegenheid te stellen voor een dubbeltje op de eerste rij te zitten. Echter, het ligt voor de hand dat de samenstelling van de markegenootschap vanzelf voorkomt dat er eentonige goedkope inrichtingsplannen worden opgesteld.

Wat als plannen worden ingediend die regelrecht indruisen tegen het cultuurhistorisch karakter van een streek?

Nog los van het feit dat het onwaarschijnlijk is dat mensen in het zeekeleigebied van noord-Groningen of het veenweidegebied ooit zouden kiezen voor houtwallen of hoogopgaande singels, is het aan de NT om aan zulke evident tegen de cultuurhistorie en streekeigenheid indruisende plannen goedkeuring te

onthouden. Er is natuurlijk een schemergebied. In de veenweidegebieden waren wel kades en kanalen met bomen en lintbebouwingsgebieden met elzensingels, boomgaarden en veel knotwilgen. En waar houdt het handhaven van bestaande cultuurhistorie, die zich soms in vele lagen presenteert, nieuwe cultuurhistorie tegen? Als onze voorouders niets hadden mogen aanleggen wat niet evident in een streek thuishoorde, hadden zij niet de betoverende landschappen kunnen maken die wij heden ten dage nog hier en daar door de spleetjes van onze ogen aantreffen. De toetsing zal een middeling blijven van in hoeverre aan alle criteria is voldaan en/of ook nieuwe waardevolle landschappelijke kenmerken mogen ontstaan. De mate waarin is discutabel en zal dat altijd blijven. De NT dient op hoofdlijnen te toetsen en alleen plannen die de doelstellingen met voeten treden, haaks staan op streekeigen karakter, bestaande waarden teniet doen en de leesbaarheid van het landschap vertroebelen, negatief te beoordelen.

Wat wordt gehanteerd als criterium of de biodiversiteit in voldoende mate gediend is met het plan?

De toetsingscommissie zal allereerst controleren of de paragraaf biodiversiteit is ingevuld en zo ja of de doelen duidelijk worden omschreven. Zijn bestaande elementen zoveel mogelijk meegenomen en in het nieuwe plan veiliggesteld? Waar bevinden ze zich op de kaart en welke zijn niet in het plan opgenomen? Percentages moeten in het aanvraagformulier worden ingevuld, en zo valt in één oogopslag te zien welke bestaande elementen met mogelijke resten biodiversiteit niet zullen worden veiliggesteld en waar met (geleidelijke) verdwijning rekening moet worden gehouden.

Het aanvraagformulier beschrijft eveneens dat vermeld moet worden of de gemiste en niet opgenomen bestaande elementen anderszins zullen worden veiliggesteld. En zoniet, waarom niet. Daarnaast wordt een belangrijke bijdrage verwacht voor de biodiversiteit door de aanleg van talrijke nieuwe landschapselementen, die samen met de reeds bestaande elementen in een netwerk worden geplaatst.

In het aanvraagformulier is ruimte gereserveerd waarin gegevens ingevuld kunnen worden, waaruit blijkt dat de uitvoering van het plan een gunstige uitwerking zal hebben op de biodiversiteit (lees: zorgt voor gunstige verbindingsroutes voor de fauna en flora en zal leiden

tot herstel / toename van flora en fauna in het betreffende gebied). De Nationale Toetsingscommissie kan alleen op hoofdlijnen toetsen. Plannen die ballen voor open doel laten liggen, een zeer beperkte opvatting

van de biodiversiteit hebben, of bestaande elementen veronachtzamen, worden vanzelfsprekend door de commissie getoetst en te licht bevonden.

In een aanvraagformulier zal ook zal aangegeven moeten worden hoe het plan bijdraagt aan de ontwikkeling van de biodiversiteit.

6. Stappenplan

Wanneer het markegenootschap een aanvraag indient voor deelname aan het Deltaplan voor het landschap, krijgt het een aanvraagformulier opgestuurd, die als leidraad dient voor het op te stellen plan. Zie hiervoor de bijlage.

Uiterlijk anderhalf jaar na de aanvraag dient een gebied zijn initiatiefplan in, dat ter goedkeuring wordt voorgelegd aan de NT. Bij hoge uitzondering en mits goed beargumenteerd kan eenmalig een half jaar uitstel worden verleend. Na ontvangst zal een plan binnen drie maanden beoordeeld worden.

Na goedkeuring verstrekt het NFL gelden voor de eenmalige aanleg en het gebruik van de grond en kan gestart worden met de uitvoering. Wanneer het plan wordt afgekeurd, moet het plan in zijn geheel over en sluit de streek weer achter aan. Bij afkeuring op onderdelen wordt het plan teruggestuurd en heeft de streek een half jaar de tijd om het plan aan te passen.

Om te komen tot een uitkering uit het NFL moeten initiatiefnemers een aantal fases doorlopen. Deze zijn uitgewerkt in onderstaand stappenplan en heeft als doel de streek handvatten te geven om tot een soepele aanvraag en snelle doorloop van de procedure te komen. De te onderscheiden fases zijn:

1. voorbereiding
2. planvorming
3. uitvoering
4. beheer

STAP 1 VOORBEREIDING

De fase in aanloop naar de aanvraag staat in het teken van organiseren, verenigen en het schetsen van contouren. Op veel plekken zijn mensen, organisaties en deskundigen al actief in het landschap en is er al een vastgesteld landschapsplan of Landschapsontwikkelingsplan (LOP). In deze gebieden zijn al aanzetten voor een gezamenlijke organisatie, visie en uitwerking. De voorbereidingsfase zal waarschijnlijk minder tijd nodig hebben dan in gebieden waar men vanaf nul moet beginnen.

Afstemming met de gemeente over welke ingrepen vergunningplichtig zijn of niet is wenselijk. Denk aan de aanleg van (leem) fietspaden, grondverzet voor de aanleg van plasdras-oeveren en houtwallen, etc.

Het NFL neemt de aanvragen van een markegenootschap alleen op in de voorlopige betalingschema's wanneer die als rechtspersoon, bij voorkeur in de vorm van een vereniging, georganiseerd is.

Het NFL toetst de vereniging en de voorlopige aanvraag op drie punten:

- De vereniging moet de uitvoering van het Deltaplan voor het landschap in de betreffende streek tot doel hebben;
- Naast de leden die in het bestuur zitting moeten hebben, wordt er naar gestreefd om alle eigenaren en bewoners van het gebied tot gewoon lidmaatschap te bewegen. In de statuten dient men terug te vinden hoe de bestuursleden van het markegenootschap hun achterbannen zullen betrekken bij de invulling en besluitvorming rond het landschapsplan.
- Is het beoogde gebied van de voorlopige aanvraag kleiner dan, of gelijk aan de gewenste 2.500 hectare.

Tips en adviezen tijdens de voorbereiding

Enige voorbereiding op de planvorming is aan te bevelen. De tijd voor de planuitwerking is immers beperkt (1,5 jaar). Voor een streek of gebied zijn mogelijk al eerder plannen gemaakt door diverse organisaties en instanties; bijvoorbeeld een landinrichtingsplan, landschapsonwikkelingsplan (LOP); een streekplan of een gebiedsonwikkelingsplan. Deze plannen leveren vaak veel bruikbare informatie over bijvoorbeeld de biodiversiteit en cultuurhistorie van het gebied. Bovendien zijn de ambities en wensen voor toekomstige ontwikkelingen in het gebied en streek in deze plannen vaak weergegeven.

Het bestemmingsplan van de gemeente geeft aan wat vanuit RO de wettelijke randvoorwaarden zijn, wat mag en niet mag in een gebied. Afstemming met de gemeente over welke ingrepen vergunningplichtig zijn of niet is wenselijk. Denk aan de aanleg van (leem) fietspaden, grondverzet voor de aanleg van plasdras-oeveren en houtwallen, etc. Het is verstandig om in het bestuurlijk contract met het college van B&W afspraken te maken over kwijtschelding of in mindering brengen van leges en het tijdig verkrijgen van ontheffingen. Alhoewel (nog) niet noodzakelijk in de voorbereidingsfase is het wel raadzaam als voorbereiding op de planvormingsfase een quickscan te maken van de belangrijkste reeds bestaande plannen, en de benodigde vergunningen om tot uitvoer te komen van het inrichtingsplan.

Het Deltaplan voor het landschap breekt met het heersende probleem dat er wel geld is voor planvorming, maar niet voor uitvoering. Daarom zijn in deze de rollen omgedraaid. Vanuit het

NFL is er is geld voor uitvoering en eeuwigdurend onderhoud, maar niet voor planvorming. Er zullen dus andere wegen bewandeld moeten worden om plan- en organisatiekosten gedekt te krijgen. Hieronder een aantal suggesties:

- Wanneer een plan door de NT wordt goedgekeurd zijn er voor het gebied veel voordelen. Het lijkt dan ook te billijken dat de meeste bestuursleden om die reden belangeloos of tegen een geringe vergoeding in het bestuur van het markegenootschap zitting zullen nemen.
- Ondersteuning vanuit de gemeente, bijvoorbeeld door het 'uitlenen' van een medewerker van de gemeente als ambtelijk secretaris van de vereniging, of door een financiële bijdrage, kwijtschelding / mindering van leges t.b.v ingrepen voor het landschapsherstelplan en het tijdig verkrijgen van ontheffingen.
- Ondersteuning door provincie, bijvoorbeeld vanuit groenblauwe diensten.
- Financiële bijdrage van de leden van de vereniging.

STAP 2 PLANVORMING

De vereniging heeft 1,5 jaar de tijd om een uitvoeringsplan te maken, waarbij het format en het ingevulde voorbeeld aanvraagformulier richtlijnen geven. Het NFL stelt in ieder geval de volgende formele eisen aan het plan:

- Unanieme vaststelling door het bestuur van het markegenootschap.
- Ondertekening door alle contractanten die betaald gaan worden vanuit het NFL.
- Ondertekening door aangrenzende landeigenaren/verenigingen dat zij routestructuren laten doorlopen, zodat er een netwerk ontstaat.
- Er is een gedegen onderbouwing/ motivatie van de keuzes (zie ook Bijlage 1: Voorbeeld ingevuld aanvraagformulier)
- Er is een financiële berekening uitgewerkt per eigenaar.

Na toetsing van het uitvoeringsplan door de Nationale Toetsingscommissie zijn er drie mogelijke uitkomsten:

- goedkeuring: het plan gaat door naar de uitvoeringsfase.
- voorbehoud van goedkeuring: het markegenootschap heeft 6 maanden tijd voor aanpassing van de plannen. Het zal daarna opnieuw beoordeeld worden door de NT.
- afkeuring: het afgekeurde plan voldoet niet aan de eisen van de NT; het markegenootschap kan het proces van vooraf aan opstarten en een nieuwe voorlopige aanvraag indienen. Deze wordt op volgorde van binnenkomst in behandeling genomen, zulks afhankelijk van de vrijkomende rente uit het fonds.

Tips en adviezen tijdens de planvormingsfase

Gezien de schaal van de gebieden (niet groter dan 2500 hectare) heeft een actieve en individuele benadering van eigenaren de voorkeur boven groepsbehandeling bijvoorbeeld door middel van hoorzittingen. Wel is het voor de vertegenwoordigers namens de gebruikers (uit aangrenzende steden en dorpen) raadzaam hoorzittingen of inspraakavonden te organiseren, waardoor wensen van gebruikers bij de planvorming kunnen worden betrokken. De ervaring leert dat de bezoekers door zo'n bijeenkomst het vertrouwen krijgen dat er daadwerkelijk iets te kiezen valt en dat hun inbreng meetelt. Fotoanimaties en kaarten met hoe het ook mooier, stiller, beter ontsloten, veiliger, gevarieerder kan, spreken tot de verbeelding en zijn zeer behulpzaam.

STAP 3 UITVOERING

De NT keert na goedkeuring op basis van individuele contracten per eigenaar het aanlegbedrag uit en/of het bedrag voor onderhoud voor twee jaar. Vervolgens wordt op basis van het ingestuurde schouwrapport door het bestuur van het markegenootschap jaarlijks het onderhoudsbedrag overgemaakt. Voor de agrariërs die bedrijfsmatig hun gronden bewerken, wordt in alle jaren een vergoeding verstrekt voor het gebruik van de grond die onder het landschapselement en de buffersstroken gelegen is en niet bedrijfsmatig kan worden benut. Over dit en het totaal te investeren bedrag wordt 20% gerekend en als bonus jaarlijks uitgekeerd.

De streek zal de aanleg van alle landschapselementen en recreatieve routes binnen maximaal twee winterseizoenen realiseren. Na de tweede winter wordt een schouw uitgevoerd,

door de schouwcommissie die uit het bestuur van het markegenootschap is samengesteld. Zij controleren of de aanleg conform de afgesloten contracten heeft plaatsgevonden, geeft eventuele tekortkomingen door aan de betreffende eigenaar en stuurt een schouwrapport aan de Nationale Toetsingscommissie. Dit verslag bestaat in theorie uit de contracten met een verklaring daarop aangebracht dat alles in het veld volgens contract correct is uitgevoerd. Bij beoordeling van de uitvoering zal de Nationale Toetsingscommissie zich laten leiden door het rapport van de schouwcommissie, waarbij het collectieve resultaat centraal staat. Het is aan het bestuur erop toe te zien dat betalingen alleen geschieden op basis van gerealiseerde meters in het veld.

Tips en adviezen

De eenmalige aanleg van het landschapsplan kan individueel uitgevoerd worden door de grondeigenaren zelf, door loonwerkers, of gebiedsgewijs worden aangepakt met ondersteuning door een dienstbaar en aan de wensen van de streek opererende Dienst Landelijk Gebied.

STAP 4 BEHEER

De eigenaren/grondgebruikers worden jaarlijks betaald door het NFL voor het onderhoud van de landschapselementen op hun terrein. Eens per 5 jaar wordt het gebied geschouwd door tenminste 3 schouwmeesters (afkomstig uit het bestuur van het markegenootschap) in gezamenlijkheid. De schouw bestaat uit:

- een steekproef naar de staat van onderhoud van landschapselementen, gekoppeld aan recreatieve routes.
- een a-selectieve gebiedsdekkende controle bij vier contractanten.

- een controle bij eigenaren die zelf te kennen hebben gegeven wijzigingen in hun elementen te hebben aangebracht, in lengte of plaats. (Het percentage veranderingen van landschapselementen mag maximaal 5% t.o.v. de vorige schouw bedragen)

Het markegenootschap kan desgewenst een toelichting geven op afwijkingen. Bij extreme en niet goed onderbouwde afwijkingen, die het rechthebbende betalingsbedrag voor een deel ongegrond maken, zal de schouwcommissie het bestuur van het markegenootschap hiervan in kennis stellen. Het bestuur van het markegenootschap treedt terstond in overleg met de bank die voor betaling zorgdraagt en laat het ten onrechte verkregen bedrag bij de eerstvolgende betaling in mindering brengen.

Wijzigingen groter dan 5% in de gecontracteerde lengtes elementen en recreatieve routes binnen een schouwperiode, kunnen met redenen omkleed worden voorgelegd aan de NT, die bepaalt of er financiële consequenties worden verbonden aan de wijziging. Dit geldt dus ook voor ruimtelijke ingrepen die in de marke door derden worden ondernomen, waardoor landschapselementen komen te vervallen. In principe zal het bestuur van het markegenootschap de gemeente vragen voor compensatie van deze landschapselementen en voor de daaraan gekoppelde routes zorg te dragen. Ook van deze wijzigingen wordt de Nationale Toetsingscommissie in kennis gesteld.

Eigenaren kunnen hun contract wijzigen door:

- binnen het gebied de verloren elementen te compenseren (echter eenmalige aanlegkosten zijn voor rekening van de eigenaar van het 'oude' element). Het totaal van veranderingen mag per schouwperiode echter niet meer zijn dan 5% van de door het NFL betaalde landschapselementen.
- het contract als geheel of in delen af te kopen. Het NFL zal het bestuur van het markegenootschap waarschuwen wanneer de gedeeltelijk of gehele opzegging wezenlijke invloed zal hebben op het landschappelijke of toeristische netwerk, voor zover het bestuur daar al niet van op de hoogte zou zijn. De betreffende agrariër / eigenaar zal als afkoopt 20% betalen van de eenmalige aanlegkosten, voor iedere vijf jaar, tot een totaal van 20 jaar. Is de eenmalige aanleg twintig of meer jaren geleden, dan wordt deze niet langer in rekening gebracht. Voorts wordt de afkoopt bepaald door teruggaaf van het onderhoudsgeld van het jaar wanneer tot ruiming van het element wordt overgegaan.

VEELGESTELDE VRAGEN

Waarom is gekozen voor een verenigingsstructuur?

Alleen een rechtspersoonsvorm, waarin de leden gezamenlijk tot besluiten komen, is voor het NFL een aanspreekpunt en garantie dat aan andere verplichtingen voortvloeiend uit de aanvraag, de uitvoering, alsmede het duurzaam onderhoud, kan worden voldaan.

Toetst de Nationale Toetsingscommissie ook bestedingen van het geld of doet het markegenootschap dit?

Voor elke gecontracteerde grondeigenaar is vastgelegd welk type element, lengte, etc. geleverd wordt voor een bedrag x, wat gelijk staat aan de bestedingslimiet voor de houder van de bankpas. Wanneer bij controle in het veld blijkt dat een individu afspraken niet nakomt, grijpt het markegenootschap in. Verzaakt een heel gebied, dan ligt er een taak voor de NT.

Is er een normbedrag per element en verschilt deze per streek, of gelden voor iedereen dezelfde bedragen?

De vergoedingen zijn drieledig opgebouwd:

- 1 Een vergoeding voor het gebruik van de grond, gebaseerd op 4% van de agrarische waarde in het gebied over de afgelopen vijf jaar voorafgaand aan de goedkeuring van het landschapsplan en vijfjaarlijks geïndexeerd door het NFL.
- 2 Een vergoeding voor het verrichte werk op basis van aannemersprijzen.
- 3 Een 20% bonus over de voorgaande twee vergoedingen. Per streek kunnen aanlegkosten en onderhoudskosten verschillen op basis van grondgebonden argumenten of streekhistorische verschillen in onderhoud.

Is het gebruik van inheems plantmateriaal verplicht?

Ja, indien voldoende inheems plantmateriaal beschikbaar is. Het is echter niet uitgesloten dat voor nieuwe landschapselementen andere soorten aan de orde komen, met het oog op klimaatverandering. Denk bijvoorbeeld aan steeneik, vijgen, tamme kastanje, etc.

7. Agenda voor de realisatie van *Nederland weer mooi, Deltaplan voor het landschap*

30

Tot slot besluiten we dit uitvoeringscahier met een agenda om te komen tot uitvoering van het Deltaplan en een Nationaal Fonds voor het Landschap:

- Benoemen van een onafhankelijke commissie, conform de motie van 1 november 2007 van de Tweede Kamer, die de overheid van advies dient over mogelijke financieringsvormen/ strategieën om 'Nederland weer mooi: Deltaplan voor het landschap' tot uitvoer te brengen.
- In vervolg op de inventarisatie van de financieringsmogelijkheden, wordt de commissie gevraagd een verkenning uit te voeren naar draagvlak en kritieke succesfactoren van de meest opportuun geachte financieringsmodellen, én een advies te geven over financiering en het noodzakelijke proces van implementatie daarvan.
- Opzetten van een parallel netwerk 'high potentials' op het gebied van public finance, econometrie, bankieren, beleggen, omgevingsrecht en fiscalisering ter ondersteuning van de onafhankelijke commissie en voor het onderzoeken van de mogelijkheden voor perpetuum mobile fonds.
- Aanwijzing van voorbeeldgebieden door het ministerie van LNV. Hierbij wordt de stap van plan naar uitvoering gemaakt en krijgt het gedachtegoed van het Deltaplan fysiek ruimtelijk gestalte, zodat het kan dienen als aanjager voor de rest van het land. De onafhankelijke commissie zou de ideeën die zij gestalte wil geven of de ideeën die in de streek ontstaan, bij haar advies kunnen betrekken en de gebieden kunnen bezoeken. Het idee is om maximaal vier gebieden van 500 hectare te benoemen, waarvoor een fonds van € 3,7 miljoen per proefgebied nodig is. Dit levert 50 kilometer aaneengesloten landschapselementen en 13 kilometer recreatieve routes op.
- Opstellen van een intentieverklaring van koepelorganisaties als IPO, VNG, UvW, Bouwend Nederland, NEPROM, ONRI, etc., om mee te werken aan de realisatie van het Deltaplan voor het landschap. Indien de bouwsector vraagt om dwingende regelgeving voor verevening in het kader van 'gelijke monniken, gelijke kappen', dan dient de overheid dit te faciliteren.
- Bestuursafspraken maken tussen Rijk, IPO en VNG om elkaar te versterken bij de realisatie van het Deltaplan.
- Bestuursafspraken maken met Rijkswaterstaat, Waterschappen en NS over ontsnipperingsmaatregelen om netwerken van landschapselementen en recreatieve routes op elkaar aan te laten sluiten, bijvoorbeeld door overbrugging, ondertunneling, aanpassing van wegwijzingen met recreatieve routes.
- Bestuursafspraken maken met het ministerie van OC&W om budget vrij te maken om de streek in staat te stellen cultuurhistorische en aardkundige waarden zichtbaar te maken, met name toegespitst op door de streek ontwikkelde routes.
- Bestuursafspraken maken met het ministerie van Financiën over het verstrekken van langdurige leningen met garanties van de overheid, afhankelijk van de gekozen financieringsstrategie.
- Bestuursafspraken met het ministerie van VROM over 1) toelatingsplanologie voor nieuwe horeca en verblijfsrecreatie; 2) fiscalisering van de verstedelijking, middels een bestemmingsheffing, belastingheffing of een accijns op bebouwing van onbebouwde grond; 3) CO₂-compensatie in eigen land door de aanleg van landschapselementen.
- Een oplossingsrichting benoemen voor gebieden waarin 1) al een hogere dichtheid aan landschapselementen aanwezig is dan het Deltaplan voorstelt (zoals bijvoorbeeld het veenweidegebied en de Friese wouden) en 2) gebieden onderhevig aan stedelijke invloeden, waar de verwachtingswaarde door een gebrek aan planologische helderheid de (agrarische) grondmarkt verstoort en daarmee de agrarische waarde. Een marktconforme en duurzame betaling aan eigenaren en beheerders van het landelijke gebied voor extra landschapszorg is hier bij voorbaat niet mogelijk.

In de noordelijke Friese Wouden wordt 8% van het agrarische gebied reeds door landschapselementen in beslag genomen. Het Deltaplan (met de norm van 5%) zou hier dus niets toevoegen. Behalve een zeer gunstige betaling.

Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

Rijksstraatweg 174

6573 DG Beek-Ubbergen

t (024) 684 22 94

e info@nederlandscultuurlandschap.nl

i www.nederlandscultuurlandschap.nl

Dit uitvoeringscahier is opgesteld in opdracht van het ministerie van VROM

VERENIGING NEDERLANDS CULTUURLANDSCHAP